

СТАТИИ - ПРИЛОЗИ

ЈОСИП БРОЗ ТИТО

ШЕЕСЕТ ГОДИНИ РЕВОЛУЦИОНЕРНА БОРБА НА СОЈУЗОТ НА КОМУНИСТИТЕ НА ЈУГОСЛАВИЈА*

Другари и другарки

Се состанавме денеска овде за да ја одбележиме шеесет-тата годишнина од основањето на Комунистичката партија на Југославија, на Сојузот на комунистичката младина на Југославија, на револуционерните синдикати и на напредното женско движење. Во револуцијата што трае — зашто борбата за натамошен прогрес е непрекинат револуционерен процес — ваквите јубилеи, пред сè, се поттик за нејзиниот континуитет. Зашто, на секоја вистинска револуција и е неопходно да се враќа на своите извори и искуства. Ние денес се потсетуваме на долгиот и славен пат на нашата Партија за уште подобро и посестрано да ги согледаме своите непосредни и идни задачи, за уште повеќе да го зацврстиме единството на своите редови во величествената борба за слобода и независност на народите за социјалистичкото самоуправање во својата земја, за општествениот прогрес и човечката среќа.

Потсетувањето на изминатиот пат е дотолку по потребно бидејќи свеста на луѓето често ја оптоваруваат секојдневните проблеми што нормално го следат секој динамичен развој. Поради тоа понекогаш се заборава сета големина на револуцијата и на коренитата преобразба на земјата и на општеството што ги остваривме. Тоа потсетување е потребно и поради тоа што сè уште ги има оние кои се обидуваат да го обезвредат постигнатото, и со тоа да го сопираат нашиот натамошен социјалистички самоуправен развиток. Овој голем јубилеј токму е можност да направиме осврт врз најважните етапи од нашата шеесет годишна борба, исполнети со непрекинати битки и огромни жртви, при времени отстапки и решавачки победи.

Основањето на Комунистичката партија на Југославија во 1919 година претставува историска пресвртница во вековната борба на народните маси на нашата земја против нацио-

* Рефератот е земен од македонското издание на в. Комунист од 20 април 1979 год.

налното угнетување и социјалната експлоатација, а за подобар и посрекен живот на работните луѓе. Историски гледано, шест децении не претставуваат долг временски период. Меѓутоа, тоа е период во кој, со револуционерна акција на Комунистичката партија односно на Сојузот на комунистите на Југославија, се случија општествени промени од епохално значење. Од една, во секој поглед заостаната земја, каква што беше предвоена Југославија, настана индустриски и аграрно развиена земја — Социјалистичка Федеративна Република Југославија — слободна, самоуправна заедница на рамноправни народи и народности.

Основањето на Комунистичката партија претставува историска пресвртница

I

Комунистичката партија на Југославија настана од револуционерното јадро на социјалистичкото движење и социјалдемократските партии во земјите на денешна Југославија, кои се јавија кон крајот на XIX и во почетокот на XX век. Дејствувајќи во услови на многу бавен развој на капиталистичкиот начин на производство и модерна работничката класа, тие, без поголеми револуционерни традиции, влегоа во етапата на голема криза на светскиот капиталистички систем отворена со Првата светска војна. Дури големите револуционерни потреси во завршната фаза од војната, на кои печат им даде великата Октомвриска револуција отворајќи епоха на социјалистичка преобразба на светот, а потоа спонтаните движења на масите во некои земји, а особено југословенските, го поттикнаа процесот на идејни вриежи и јакнење на револуционерните крила во тие партии. Под влијание на тие фактори веќе на Конгресот на Обединувањето, односно основачкиот конгрес на Социјалистичката работничка партија на Југославија (комунисти) победи ориентацијата кон прифаќање на револуционерниот пат на општествени промени што се изрази и во пристапувањето кон штототуку формираната Трета, Комунистичка интернационала.

Меѓутоа, Партијата не разработи концепт на револуционерна борба што би се засновувал врз вистинските општествени, социјални и национални фактори што тогашната ситуација ја правеа револуционерна. Тоа посебно се однесува на националното и на прашањето на селаните. Националното прашање е сведено на уставно, а селското не се ни наоѓаше во програмата на Партијата сè до 1928 година. Иако брзо израсна во масовна и многу влијателна политичка сила во земјата, Комунистичката партија на Југославија немаше доволно сили да се спротивстави на нападите на режимот.

Тоа беше во добар дел и резултат на објективните услови. Заедничката држава на народите на Југославија ги изневери

нивните стремежи и очекувања. Таа настана и беше изградувана во атмосфера на брутално спречување на револуционерното расположение на народните маси. Владеачката буржоазија, во прв ред великосрпската, тргна по патот за изградба на уредување на најгруба експлоатација, национално угнетување и политичко обесправување. Се разбира, прв услов за тоа беше пресметката со револуционерното работничко движење, со неговата авангарда — Комунистичката партија. Со Законот за заштита на државата, нејзината активност е прогласена за злосторство, а комунистите се осудувани на долгогодишна робија, па и подло се убивани.

Идејното созревање на Комунистичката партија на Југославија и изнаоѓањето вистински патишта за револуционерна борба претставуваат долготраен и тежок процес. Тој не беше попречуван само од остатоците на идејното наследство на социјалдемократскиот реформизам, туку и од догматизмот што рано го оптовари и водечкиот врв на светското комунистичко движење — Коминтерната. Тој догматизам особено се изразуваше во познатата шема за две етапи на револуцијата, што нашата Партија ја одвлекуваше од вистинските проблеми. Познато е дека од Коминтерната, од документите на нејзиниот V конгрес во 1928 година, потекна оценката за созревање на условите за буржоаско-демократска револуција во Југославија, што се одрази негативно врз активноста на Комунистичката партија на Југославија. Познато, е исто така, и она подоцнешно упорно инсистирање од Коминтерната во текот на народно-ослободителната борба да не го покренуваме прашањето за општествено уредување. Зашто, тоа наводно ќе биде содржина на втората етапа од борбата што ќе настане дури по поразот на осовинските сили. Комунистичката партија на Југославија се спротивстави на ова во практиката. Не беше можно да се поведат масите во ослободителна борба, а да не им се предочи јасно револуционерната перспектива. Притоа голема улога имаше правилниот став на КПЈ за националното прашање.

Фази во идејното и политичкото созревање на Комунистичката партија на Југославија

Кога станува збор за идејното и политичкото созревање на Комунистичката партија на Југославија и изградувањето на нејзината револуционерна програма, треба да се имаат предвид повеќето фази низ кои поминуваше тој процес.

Непосредно по Обзнаната во 1920, и Законот за заштита на државата во 1921, кои ѝ нанесоа тешки удари на нашата Партија, се тргна скоро од почеток. Малубројните комунистички активисти што останаа доследни на револуционерниот пат започнаа борба за усвојување организациони и идејни начела за

изградба на илегална кадровска партија и за изнаоѓање погодни форми за нејзино поврзување со работничката класа и со другите работни слоеви. Врз ова, како и врз основните програмски прашања, во врвовите на Партијата се разви жестока идејна борба. Тоа беше содржината на земските партиски конференции одржани во периодот од 1921 до 1924 година.

Иако тогаш беа поставени основите на револуционерната партија, во практиката бавно се одеше напред. Најголема штета нанесуваа познатите фракционерски борби во врвовите на Партијата. Острото судирање на двете фракции, левата и десната, настанати во периодот на расчистување на основните идејни, политички и организациони прашања, добиваше сè повеќе непринципиелен карактер и се сведувааше на борба за водечка позиција во Партијата. Овие судирања, особено во периодот меѓу Третиот и Четвртиот конгрес, скоро ја парализираа политичката активност на Партијата и ја доведоа на работ на расцеп.

Револуционерниот курс во Партијата што во тоа време се јави како реакција на фракционерските борби во нејзините врвови, а носители на тој курс беа работниците — комунисти — доведе до пресметка со фракциите. Особено значајно место во тоа имаше Осмата месна конференција на КПЈ во Загреб во 1928 година. Тој отпор на фракции беше инспириран од стремјот Партијата порешително да се отвори спрема работничката класа и другите работни слоеви, да ги напушти дотогашните заговорнички и секташки методи, својата активност да ја пренесе во работните маси, да ги организира и предводи во акциите за нивните секојдневни барања.

Меѓутоа, тој нов курс во тоа време уште не стана доминантен во животот и дејноста на Партијата. Набрзо уследи шестојануарската диктатура, која брутално се нафрли врз Комунистичката партија. Нејзините најдобри кадри паднаа како жртви на теророт, додека многумина се осудени на долгогодишна робија. За ова значително придонесе и секташкиот курс на Партијата изразен во паролата за оружено востание.

Познато е дека во годините на диктатурата, Партијата беше организационо разбиена и со нецелосно раководство кое помина во странство, од каде што не можеше ефикасно да ја насочува работата врз обновувањето на партиските организации и нивната политичка активност. Но, и покрај сите тешкотии и пречки Партијата беше во состојба да ја продолжи борбата за усвојување на новиот курс, благодарение на организациите на комунистите пред сè во работничките центри. Носители на тој курс станаа оние партиски активисти кои, главно, беа на робија и кои се развиваа и калеа во секојдневната борба на работничката класа, а на кои им беше туѓо фракционерството и секташтвото. На вистинските проблеми и барања на работ-

ните маси тие умееја да собираат нови борци и да го прошируваат политичкото влијание на Партијата.

За проширувањето на политичката платформа на Партијата посебно придонесе ориентацијата кон создавање Народен фронт, прифатена на Седмиот конгрес на Коминтерната во 1935 година. Силната активност на Партијата на таа линија, особено во кампањата за петوماјските избори во 1935 година, го обележа нејзиното прво пошироко навлегување во политичкиот живот на земјата. Стремежот за консолидација и поуспешна политичка акција беше изразен и во сè порешителното истакнување на барањето да се отстрани веќе со години постојниот расчекор меѓу организациите во земјата и раководството во странство. Тогаш поголем дел од раководството беа кадри кои подолго време поминале во емиграција. Многумина од нив беа оптоварени со фракционерство, па и со кариеризам кој се развиваше во системот на бирокуратскиот апарат на Коминтерната. Првиот радикален пресврт во тој поглед е извршен со одлуката на советувањето на раководечкиот актив на КПЈ во Москва во 1936 година за преминување на раководството во земјата и мерките што за таа цел ги спроведовме. Без оглед на сите ризици на илегалната работа во услови на полициски прогон, присуството на раководечкиот кадар во земјата го сметавме за крупно принципиелно и политичко прашање.

Присуството на раководниот кадар во земјата — крупно принципиелно и политичко прашање

Што беше најзначајно во активноста на Партијата во тоа време? Тоа, без сомнение, беше фактот што ние, во согласност со условите во нашата земја, разработивме концепт на борба што се засновуваше врз сознанието за неминовноста од скорешен револуционерен расплет, а што тргнуваше од широката социјална основа на претстојната револуција. Значи, настапи период во кој нашата Партија успеа јасно да ги формулира своите погледи и ставови за сите проблеми што беа присутни во општествениот живот на земјата и да ги покрене масите во борбата за нивно решавање. Тоа беа крупни прашања, почнувајќи од оние што непосредно се однесуваа на положбата на работничката класа и на милионското работно селанство, преку барањата за демократизација на политичкиот живот и за решавање на националното прашање, до одбрана на независноста на земјата која, со нараснување на агресивниот притисок на фашистичките сили, сè повеќе беше загрозувана.

Тргнувајќи од тоа, Партијата се отвораше спрема сите опозициони буржоаски партии и им предлагаше соработка, што нивните врвови го одбија. Меѓутоа, со својата таква активност, Партијата влијаеше врз процесот на диференцијација во широ-

ките слоеви на народот, поттикнувајќи го нивното сè повидно свртување в лево, и отпорот на реакционерната политика на владеачкиот режим. Врз таа основа околу Партијата се создаваше сè пошироко револуционерно-демократско, антифашистичко движење на масите.

Се разбира, услов за сето тоа беше и самата Партија до најголем степен да биде организационо и идејно-политички единствена. Поради тоа прашањата за внатрешна консолидација беа во центарот на нашето внимание. Решително расчистивме со сето она што беше фракционерско и бирократско. Во поглед на материјалното обезбедување на партиската активност се потпревме исклучиво врз изворите во самата земја, во нашето работничко и антифашистичко движење. Истрајавме во сложената борба за отстранување на кризата за положбата на нашата Партија во Коминтерната и опасноста од нејзино распуштање во периодот на Сталиновите чистки. Во земјата организиравме партиски школи и курсеви. Ги разбивме остатоците од секташтвото. Со масовна политичка работа и со јакнење на влијанието на Партијата создадовме можности за омасовување на нејзините редоредови, за претварање на нејзините организации во водечка сила на политичките акции на масите. Тргнавме по патот на создавање национални организации на КП, во рамките на КПЈ, за да ги истакнеме и со тоа единството и неделивоста на борбата за социјално и национално, укажувајќи им го на маките единствено можниот пат за остварување на националната рамноправност.

Во борбата за создавање широко револуционерно-демократско движење, посебна улога имаше Сојузот на комунистичката младина на Југославија. Од редовите на младината, особено во годините на диктатурата, е регрутиран најборбениот и најбројниот дел од партиското членство, и од истакнатите партиски активности. Поради тоа решително ја напуштивме долгогодишната практика за одржување на СКОЈ како тесна и малубројна организација и тргнавме по патот на собирање и активирање на младинските маси. Забрзано е омасовувањето на СКОЈ кој израсна во борбено јадро на широкото младинско движење.

Во годините спроти и на почетокот на Втората светска војна, сè повеќе доаѓаше до израз немоќта на владеачката буржоазија да ги отстрани причините за перманентната криза што ја потресуваше стара Југославија. Сè побрзо течеше процесот на изолација на буржоаските политички партии од народот а неговата кулминација дојде по спогодбата Цветковиќ-Мачек и распаѓањето на блокот на Здружената опозиција. Единствена само во борбата против револуционерното работничко движење и Комунистичката партија на Југославија, водствата на тие партии, се разбира, не беа подготвени, ни способни да ги решат

внатрешните проблеми и противречности и да најдат излез во услови на сè понепосредна опасност од агресија на фашистичките сили.

Напоредно со продлабочувањето на политичката криза на буржоаскиот систем, Комунистичката партија на Југославија ја разработуваше својата програма на борба за демократизација и одбрана на независноста на земјата. Во тој поглед посебно место зазема Петтата земска конференција на КПЈ, во октомври 1940 година, која покажа дека Партијата подготвено и без двоумење одеше во пресрет на настаните судбоносни не само за народите и народностите на Југославија, туку и за целото човештво.

Тоа најдобро го потврди нејзината улога во бурните мартовски настани кои уследија како одговор на капитулантскиот акт на владата Цветковиќ-Мачек за пристапување на Кралството Југославија кон фашистичкиот Троен пакт. Истакнувајќи ја неопходноста од длабоки внатрешни демократски промени како претпоставки за јакнење на одбранбените способности на земјата. Комунистичката партија на Југославија немаше илузии за одбранбената способност на војската на стара Југославија со оглед на капитулантското однесување на владеачките кругови.

Партијата, во времето на агресијата на фашистичките сили, и многу пред тоа ги презеде сите мерки да ја исполни својата патриотска должност. Кога дојде до распаѓање на југословенската војска, таа уште повеќе го забрза организирањето борба против окупаторот и неговите домашни слуги. Нејзината основна програмска концепција до војната — борбата за демократизација и одбрана на независноста — прерасна по окупацијата во платформа за борбата против окупаторот за ослободување на земјата и за револуционерна преобразба на општеството. За Комунистичката партија на Југославија тоа беше оној момент што ја означува неминовноста од историска смена на водечките класни сили во југословенското општество.

Партијата беше иницијатор за собирање на сите патриотски сили

Притоа Комунистичката партија на Југославија не ја истакнуваше паролата за социјалистичка револуција. Таа се изјасни за широк народноослободителен фронт и беше иницијатор за собирањето на сите патриотски сили врз платформата за борба против окупаторот и неговите домашни соработници. Нејзиното инсистирање на основната национална обврска на сите вистински патриотски сили да ја бранат својата земја и нејзиниот курс кон создавање општ ослободителен фронт го забрза процесот на диференцијација во масите и нивното собирање околу програмата на Партијата.

Она од што не отстапуваме, ни во периодот на подготовките ни во време на оружената ослободителна борба, беше решеноста на широките народни слоеви на Југославија да им отвориме перспектива дека со ослободителната борба ќе ги остварат своите одамнешни социјални и национални стремежи, оти нема враќање на старото. Таквата свест можеше да овладее со масите само под услов оружените акции на партизанските одреди од самиот почеток да ги следи и соодветна демократска активност на масите која ќе го обезбедува тоа. Затоа напоредно со првите успеси на оружените акции, наместо старите органи на власта кои се ставија во служба на окупаторот, се создаваат органи на власта на вооружениот народ — народноослободителните одбори. Во истовреме, со активноста на националните раководства на Партијата во подготвувањето и покренувањето на востанието, и со создавање национални воени и политички раководства на востанието, народноослободителното движење уште на самиот почеток во практиката го покажа патот за решавање на националното прашање и за уредување на меѓунационалните односи врз основа на братство и рамноправност.

Успесите на оружената ослободителна борба ширум земјата, која уште на текот на летото 1941 достигна размери на општонародно востание, така што кон крајот на таа година имавме 80.000 борци — што претставуваше единствен пример во поробена Европа — ја потврдија правилноста на линијата на КПЈ и пресудно влијаеа врз натамошниот процес на политичко прегрупирање. Политичките врвови на југословенската буржоазија сè поотворено се конфронтираа против востанието. Се разбира, не е случајно што владата во бегство, по оружениот напад на четниците на Михаиловиќ врз партизанските сили во Србија, во ноември 1941, ги прогласи неговите одреди за „кралска војска во татковината“, а Дража Михаиловиќ за свој министер на војската и морнарицата.

Со проширување на фронтот на колаборацијата, во кој, на овој или оној начин се вброија сите водечки сили на старото општество, и без тоа сложените услови, во кои се развиваше ослободителната борба, станаа уште потешки. Со оружената акција против востанието и со пропаганда за одлагање на борбата за „поповолни услови“ тие сили значително придонесоа за делумните успеси на првите окупаторски офанзивы против востаничките жаришта во Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Словенија во првата година од народноослободителната војна. Покрај тоа, владата во бегство им осигура на четниците морална и материјална поддршка на западните сили. Поради тоа во првите години од војната народноослободителното движење остана без поддршка и помош од страна.

Но, и покрај тоа, ни окупаторите ни силите на домашната буржоазија не ги постигнаа своите цели. Окупаторот во нашата земја најде на воен фронт што не го очекуваше. Обидот на домашната буржоазија со предизвикување граѓанска војна да ја изолира КПЈ од народот претрпе пораз. И таа тргна по патот на отворено национално предавство од кое повеќе немаше враќање. Со тоа ја врза својата судбина, судбината на владеачкото уредување со судбината на окупаторот. Поради тоа, победата над окупаторот значеше и решавачка победа над домашната буржоазија — победа на социјалистичката револуција.

Во такви услови, Комунистичката партија на Југославија, доследно развивајќи ја политиката и стратегијата на народно-ослободителната борба ја отстрани и опасноста од свртување на востанието на линијата на граѓанска војна. Таквиот курс беше можен пред сè поради тоа што Партијата веќе застана на чело на силното ослободително движење и што веќе беше афирмирала во широките слоеви на народот како единствена вистинска патриотска сила. Таа го истакнуваше единството на борбата против окупаторот и против силите на старото уредување, обединети во националното предавство. Врз таа основа ја водеше борбата против домашната буржоаска реакција и нејзиниот водечки центар во емиграција, на чело со бегалската влада и кралот.

Големите битки во текот на 1943 година означија пресвртница во развитокот на нашата војна и револуцијата

Кон крајот на 1942 година веќе се извојувани крупни победи. Нивен највисок израз беше основањето на Антифашистичкото веќе на народното ослободување на Југославија како општополитичко тело на народноослободителното движење. Во тоа време ширум нашата земја организирано дејствуваше власта на народноослободителното движење, што народот ја прифати како вистински своја, како основа за новата државна организација чии контури веќе тогаш јасно се оцртуваа. Познато е дека по сугестија од Коминтерната се откажавме уште тогаш на основачкото собрание на Антифашистичкото веќе на народното ослободување на Југославија, да прогласиме создавање највисоки законодавни и извршни тела. Но, не пропуштивме во документите од Првото заседание на Антифашистичкото веќе на народното ослободување на Југославија да ја осудиме предавничката влада во бегалство и да ја изразиме решеноста на народноослободителното движење решително да се спротивстави на нејзините настојувања да го обнови стариот преживеан поредок.

Како и во разработката на политичката платформа и на стратегиските правци на ослободителната борба, Комунистичката партија на Југославија изнаоѓаше исто така оригинални решенија во создавањето и изградувањето на оружените сили и во водењето на ослободителната војна. Тоа се корените и на нашиот денешен систем на општонародна одбрана. Од решавачко значење беа навремените решенија во секоја етапа од развојот на војната и револуцијата. Таков карактер имаа одлуките од Советувањето во Столице, во септември 1941, одлуката за создавање пролетерски ударни бригади, во декември 1941, одлуката за создавање дивизии и корпуси на Народноослободителната војска, во ноември 1942 и одлуката за создавање Армија во завршната етапа од војната. Низ сето тоа време Комунистичката партија на Југославија со својата раководечка улога во нашата Армија беше гаранција на нејзините високи морални и борбени вредности и на сите нејзини победи.

Големите битки на Неретва и Сутјеска, и другите победи извојувани во текот на 1943 година, означија пресвртница во развитокот на нашата војна и револуцијата. Во тоа време Народноослободителната војска израсна во силна Армија, способна, во рамките на општите напори на антихитлеровската коалиција, да ја доведе војната на нашето тло до конечна победа. Вистината за борбата на нашите народи конечно го расчисти патот во светот. Нашата Армија е признаена како сојузничка; сојузниците се согласија материјално да ѝ помогнат и со неа да остварат борбено содејство. Поразени се силите на домашната предавничка буржоазија. Триумфираше политиката на нашата Партија во создавањето единство на најшироките народни слоеви и братство на народите и народностите на Југославија во ослободителната борба. Тоа дојде посебно до израз во масовните организации на Народноослободителниот фронт, Обединетиот сојуз на Антифашистичката младина и Антифашистичкиот фронт на жените на Југославија. Новите органи на власта — од народноослободителните одбори, кои издржаа проба во суровите услови на војната, до највисоките национални политички тела — беа резултат од борбата на народот и извојуваното право самиот да решава за својата судбина.

Историските одлуки на Второто заседание на АВНОЈ означија револуционерна смена на власта

Засновани врз овие победи, историските одлуки на Второто заседание на Антифашистичкото веќе на народното ослободување на Југославија во Јајце на 29 ноември 1943, означија револуционерна смена на власта и раѓање на нова Југославија. Овој пат не известувавме никого надвор, зашто бевме цврсто уверени дека тоа го бара интересот на нашата ослободителна

борба и револуција, како и интересот на антифашистичката борба во целина. На многумина надвор од границите на нашата земја тие одлуки не им се допаднаа. Се знае и зошто, па не е ни малку случајно што дури и денес отворено ги напаѓаат. За одлуките во Јајце веќе недвосмислено се беа изјасниле сите наши народи и народности со својата оружана борба и жртви. Всушност, познато му е на целиот свет дека ние нова Југославија не ја извојувавме на зелената маса, туку на бојното поле каде што падна секој десетти жител на нашата земја. Познато е исто така дека кон крајот на војната нашата Армија имаше 800.000 борци.

Еден од најсложените проблеми што го решаваше нашата партија во завршната етапа од војната беше прапањето за меѓународното признавање на нова Југославија и за обезбедување на нејзината иднина. Особено кога се има предвид договорот меѓу Черчил и Сталин за поделба на сфери и влијание во Југославија. Поради односот во антихитлеровската коалиција ние одевме на спогодба меѓу Националниот комитет за ослободување на Југославија и реконструираната влада во бегалство. Познато е како се одвиваа натаму тие работи. Спогодбата, всушност, доведе до натамошно распаѓање во таборот на контрареволуцијата, и до зацврстување на единството на народот со Комунистичката партија на Југославија. Во завршната етапа од војната е продолжена интензивната активност во изградувањето нова државна организација врз темелот на одлуките на Антифашистичкото веќе на народното ослободување на Југославија. Проширен е и засилен системот на новата народна власт. Формирани се и републички влади. Тежиштето на револуцијата е поместено во областа на економијата, на создавањето услови за промени во сопственичките односи.

Со еден збор, историска заслуга на нашата Партија е што, благодарейќи на беспримерното херојство и пожртвуваност на комунистите, ја доведе народноослободителната борба до конечна победа и ги обезбеди битните претпоставки за социјалистички развој на нова Југославија.

Во годините непосредно по ослободувањето, во политиката на Комунистичката партија на Југославија јасно се истакнуваат два основни стратески правца: борбата за обнова на од војната разурнатата земја и нејзиното извлекување од наследе-заостанатост и борбата за зачувување на независноста. Тоа знаната заостанатост и борбата за зачувување на нашата револуција, изразен во борбата на нашата Партија за социјалистичка, самоуправна и неврзана Југославија.

Неразвиеноста на материјалните производни сили и на целата општествена надградба, а особено големите воени разурнувања, претставуваа многу голема сопирачка за развивање на новите општествени односи. Потпирајќи се врз револуционерниот ентузијазам на работните луѓе, Партијата ги мобилизира

широките народни маси во обнова на земјата, а потоа и во извршување на обемните задачи на изградбата предвидени со првиот Петгодишен план.

Голема пречка на тие наши напори претставуваа меѓународните односи што се развиваа во атмосфера на студената војна и, во врска со тоа, сложената меѓународна положба на нашата земја. По притисокот на западните сили уште кон крајот на војната, а особено за време на познатата криза околу Трст, дојде нападот на Информбирото, во јуни 1948 година, кој набрзо доби размери на жестока повеќегодишна кампања против Комунистичката партија на Југославија и нашата земја. Сталиновиот курс на потчинување на комунистичките партии во рамките на Коминтерната во годините спроти Втората светска војна, по војната дојде до груб израз во однос на нашата земја. Зад паролата за потребата од монолитно единство на социјалистичките земји стоеше хегемонизмот.

КПЈ се спротивставуваше на тенденциите, нејзината политика да се подреди на интересите на Сталиновата глобална стратегија

Уште во годините спроти војната и особено во текот на војната, Комунистичката партија на Југославија се спротивставуваше на тенденциите нејзината политика да се подреди на интересите на Сталиновата глобална стратегија. Како што веќе реков, ние не ја прифативме тезата за „две етапи на револуцијата“, и смело ги расчистувавме патиштата за победоносна социјалистичка револуција во народноослободителната војна, во согласност со нашите услови и стремежите на работничката класа и народот. Со тоа беше обезбедена вистинската независност на нова Југославија, а политиката на поделба на интересни сфери во нашата земја доживеа целосен пораз. Од такви позиции, Комунистичката партија на Југославија се спротивстави на настојувањата на Сталин да воспостави контрола над Југославија. А кога дојде Резолуцијата на Информбирото, Комунистичката партија на Југославија даде решителен отпор и во тоа истраја покрај повеќегодишната кампања, економската блокада, воените и други притисоци.

Непоколебливото единство на Комунистичката партија на Југославија и еднодушната поддршка на народот во отпорот на сталинистичкиот притисок овозможија нашата земја да даде отпор на сите искушенија и да ги совлада сите тешкотии. Југословенските комунисти најдоа вистински одговори за причините за кризата во меѓународното работничко движење што избувна со резолуцијата на Информбирото и со антијугословенската кампања. Набрзо беа отворени сите суштински прашања на теоријата и практиката на социјализмот — за државната

сопственост и сопственоста во социјализмот воопшто, за диктатурата на пролетеријатот како држава на преоден период, за процесот на изумирање на државата, за социјалистичките општествени односи, за местото и улогата на Партијата, за односите меѓу социјалистичките држави и комунистичките партии, за меѓународните односи и патиштата на борбата за мир, итн.

Барајќи одговори на тие прашања, нашата Партија ги разработи теориските основи на натамошната борба за развивање на социјалистичките општествени односи во нашата земја врз основите на самоуправувањето. Во исто време, ги афирмира своите ставови во борбата за мир, рамноправна соработка и нови меѓународни политички и економски односи во светот, што подоцна силно дојде до израз во политиката на неврзувањето.

II

Беше суштествено работниците да започнат да управуваат со својот труд и со неговите резултати

Историска е заслугата на нашата Партија што повторно ја афирмира одамнешната парола на работничкото движење „фабриките на работниците“.

Со предавањето на државните претпријатија на управување на работните колективи во 1950 година е направен решавачки чекор во ослободувањето на патот за слободен развој на социјалистичките општествено-економски односи. Кога во првите години од социјалистичката изградба го воведовме системот на државно управување со стопанството, ние знаевме дека со тоа не воспоставуваме никакви идеални социјалистички односи. Знаевме дека тоа е само почеток на период на премин во ново општество и дека тие односи мораат нужно натаму да се развиваат. Сопствената практика, како и практиката на другите, бргу ни покажа дека таквиот систем на односи, ако би останал подолго отколку што е тоа неопходно, сè повеќе би го сопираше развојот и би ги затварал перспективите за движење на општеството во правец кон слободни асоцијации на непосредните производители, што и е крајна цел на социјалистичката револуција и историската мисија на работничката класа. Според тоа системот на државно управување мораше да го отстапи местото на системот на работничкото самоуправување. Државата во управувањето со работите на општествената репродукција, како што тоа го предвидуваа и класиците на марксизмот, мораше да започне да изумира.

Се разбира, иако имавме јасен начелен став, веднаш не можевме да воспоставиме односи какви што имаме денес. Меѓутоа, беше битно работниците да започнат да управуваат со својот труд и со неговите резултати. Така работниците во практи-

ката на самоуправувањето добиваа потребни искуства и стануваа сè повеќе свесни за тоа дека нивната материјална и општествена положба зависи од нив самите. Тоа воедно беше и услов постепено да го преземаат управувањето со сите работи во општеството, да изградуваат сè повисоки форми на социјалистичките самоуправни општествени односи.

Кога денес се осврнуваме на целиот изминат пат во развивањето на самоуправните општествено-економски односи, можеме да кажеме дека секогаш не наоѓавме вистинска мера во спроведувањето на економските функции на државата на оние што се навистина неопходни. Причини за тоа имаше повеќе. Ни во Сојузот на комунистите не бевме секогаш единствени во гледањето на улогата на државата во стопанството. Посебно беше голема централизацијата на државните функции, па и на решавачкиот дел од средствата за финансирање на проширената репродукција во федерацијата, што на републиките и покраините не им овозможуваше непосредно да ја носат одговорноста, како за сопствениот, така и за заедничкиот развој. Особено затоа што од центарот не се посветуваше секогаш доволно внимание на економската рамноправност на републиките и покраините, специфичните услови во нив и нивните различни интереси. Вистина, за сето тоа ние и во Програмата на Сојузот на комунистите на Југославија, и посебно на Осмиот конгрес, заземавме правилни начелни ставови, но во практиката некои не се придржуваа доследно до нив. Сакав притоа да нагласам дека Програмата на СКЈ е историски документ на нашата Партија кој долго ќе биде патоказ на нашиот социјалистички самоуправен развој.

Со Уставот од 1963 година и стопанската реформа од 1965 година, тргнавме порешително кон деетатизација и децентрализација на функциите на државата. Со тоа на производителите им дадовме повеќе простор врз самоуправна основа да решаваат за општите услови за работа и работењето како и за прашањата од развојот. Но ни тогаш доволно не се осигуравме од опасноста од узурпирање на функциите за решавање од страна на управувачките врвови во сложените работни организации, во надворешната трговија, банките и слично. Ни односите меѓу републиките и покраините од една, и федерацијата, од друга страна, повеќе не одговараа на потребите и на достигнатиот степен на, повеќе не одговараа на потребите и на достигнатиот степен цијата сè уште беше пренагласена. Републиките и покраините немаа соодветна улога во утврдувањето на заедничката политика и средствата за нејзино остварување. Во таквата ситуација дојде до познатите појави на технократизам, бирократизам, либерализам, национализам и слични деформации. Дури по уставните промени во 1971 година и воспоставувањето единство во Сојузот на комунистите по 21-та седница на Претседателството

на СКЈ се создадени услови за дефинитивна пресметка со носителите на сите тие негативни појави и за подоследен развој на системот на самоуправувањето. Ако не го направевме тоа, би дошле во судирање со стремежите на работничката класа.

Оформен е системот на социјалистички самоуправни општествено-економски и политички односи

Со Уставот од 1974 година и Законот за здружениот труд конечно е оформен системот на социјалистичките самоуправни општествено-економски и политички односи, и е отворена јасна перспектива за нивниот натамошен развој. Со Уставот се регулирани и новите односи во Федерацијата. На Десеттиот и Единаесеттиот конгрес на СКЈ се утврдени и разработени задачите на Сојузот на комунистите и на другите социјалистички сили во остварувањето на Уставот и спроведувањето на Законот за здружениот труд во живот.

Како што е познато, основата на целокупниот систем на општествено-економски односи ја претставува таквата положба на работниот човек која му овозможува, работејќи со средствата во општественост, како слободен и рамноправен со другите работници во здружениот труд, да управува со својот труд, условите и резултатите од својот труд. Во врска со тоа, основните организации на здружениот труд станаа темелна форма за здружување на трудот и средствата, во што работниците решаваат за целината на доходот и остваруваат други самоуправни права. Тоа, се разбира, се однесува и на решавањето за средствата што ги здружуваат со другите организации, во банките, заедниците за осигурување и во различни самоуправни интересни заедници.

Односите меѓу работниците во материјалното производство и работниците кои со својата работа ги задоволуваат нивните потреби во областа на образованието, здравството и другите општествени дејности, се воспоставуваат во рамките на самоуправните интересни заедници непосредно, без посредство на државата. Во тие заедници тие вршат слободна размена на трудот и рамноправно решаваат за обемот и начинот за задоволување на потребите во овие дејности, како и за нивниот развој.

Дури со сите овие промени се создадени услови работниците навистина да станат субјект за решавање за сите прашања од општествената репродукција и реално се во можност да ја спречат узурпацијата на нивното право за решавање од чија и да е страна. Принципот на доходот овозможува целиот систем да стане економски ефикасен, во секоја организација работниците да се борат за што поголема продуктивност на трудот и за што поуспешно работење воопшто. Се разбира, односите какви што ги воспоставивме сами по себе нема да се остваруваат во практиката; тоа е долготраен процес. Сè уште дејствуваат и

силите што на ова му даваат отпор. Ако работниците не се свесни за својата моќ што им ја даваат Уставот и Законот за здружениот труд, ако навистина не го земат во свои раце решавањето за сите прашања во својата работа, тогаш тие односи можат да се сведат на формалност, а вистинското решавање ќе биде во рацете на разни самостојни центри на економска и политичка моќ. Затоа од вонредно значење е организираните социјалистички сили — Сојузот на комунистите, Синдикатот, Социјалистичкиот сојуз и други — активно и постојано да се залагаат за доследно остварување на социјалистичките самоуправни односи. За тоа зазедовме јасни ставови и на Десеттиот и на Единаесеттиот конгрес на СКЈ.

Напоредно со развојот на новите производни односи течеше и процесот на промени во политичкиот систем. Правецот на тој развојот беше одреден со длабоко демократскиот карактер на нашата револуција. Тој се засновуваше врз искуствата на оружената борба, врз револуционерната демократска суштина на народноослободителните одбори. Според начинот на формирање, својата структура и содржина на работата, тие беа такви органи на власта какви што народните маси сакаа, зашто им одговараа на нивните интереси. Затоа и ги сметаа за своја власт. Тој револуционерен демократски карактер на власта доаѓаше до целосен израз во текот на целиот процес на изградување на нашиот политички систем, особено кога воведовме социјалистичко самоупраување.

Промените во тој правец тргнуваа од тоа решавањето за низа општествени работи, кои беа во надлежност на државната управа, сè повеќе да го преземаат самите работни луѓе и граѓани преку своите самоуправни организации и органи. Тоа особено се однесуваше на областа на управувањето со општествените средства, за што веќе стана збор.

Се разбира, не се губеше од предвид неопходноста во одредени општествени работи во предниот период државата за подолго време да мора да дејствува како организирана власт. Затоа развојот течеше во правец кон постепено приближување на работите на органите на власта кон непосредното влијание на работните луѓе и граѓаните. Постојано се смалувани заедничките работи во Федерацијата, републиките и покраините, а нивното извршување го преземаа општините. Содржината на работата, обемот на правата и должностите на комуната постојано се проширувани. Комуната постепено станува основна, форма за организирање на власта, во чие вршење, врз принципите на самоупраувањето, директно учествуваат работните луѓе и граѓаните. Развојот на комуналниот систем значеше развивање и продлабочување на демократските револуционерни принципи врз кои беа засновани народноослободителните одбори за време на војната.

Националната рамноправност беше и остана основа и услов за нашето единство

Со децентрализација на управувањето исто така беше про-
длабочена, врз принципите што Партијата секогаш ги застапу-
ваше, рамноправноста во меѓунационалните односи. Остварена
е самостојност на републиките и покраините која значи и
нивна целосна одговорност за заедничките работи во Федера-
цијата. За цврстината и стабилноста на нашата социјалистичка
самоуправна заедница ова беше од големо значење. Национал-
ната рамноправност беше и остана основа и услов на нашето
единство. Се разбира, тоа не е ништо што се решава еднаш
засекогаш; тие односи мораат постојано да се доградуваат и
усовршуваат. Со ова тесно е поврзан принципот на рамноправно
меѓусебно договарање и спогодување. Макар колку поединеч-
ните интереси, особено економски, да се различни, досегашното
искуство говори дека тие најцелосно можат да се реализираат
токму со демократско усогласување и дека свеста за така изгра-
дениот заеднички интерес секогаш ги надвладувала разни пар-
тикуларистички и слични тенденции. Ниту во едно, па ни во
ова прашање ние нема да правиме никакви отстапки ниту на
централизмот, ниту на партикуларизмот.

Постепено исто така се менуваше и карактерот на самите
органи на власта. Тоа, пред сè, се изрази со уставниот закон
во 1953 година кога се формирани совети на производителите.
Потоа, според Уставот во 1963 година, собранијата стануваат
центри на политичкото решавање, а со Уставот од 1974 година
сè создаваат делегатските собранија.

Делегатскиот принцип на решавање ја прави суштината на
нашиот нов политички систем. Тој се остварува во сите области
и на сите нивоа од општественото решавање, како во органите
на самоуправувањето, така и во органите на власта. Делегат-
скиот систем овозможува работничката класа и работните луѓе
навистина да станат владеачка политичка и економска сила на
општеството. Преку делегациите и делегатите политиката ста-
нува работа на непосредната практика на најшироките маси,
односно на нивните самоуправни организации, за разлика од
оние системи во кои политиката е монопол на поединци или вр-
вови на политичките партии, или пак на државниот апарат.

Според тоа, социјалистичката самоуправна демократија,
според положбата и можностите на работниот човек да решава
за општествените работи, битно се разликува од сите други
форми на организирање на државата, кои себеси се наречуваат
демократски. Таа обезбедува вистинска власт на работничката
класа и на работните маси и како таква е средство за одбрана
на револуционерните придобивки и натамошниот развој на ре-

волуцијата. Таа претставува, своевидна форма на „организирање на работничката класа како држава“ каква што навести Маркс.

Со еден збор, како резултат на континуираниот демократски развој на нашата револуција, социјалистичкото самоуправање стана целосен систем на општествено-економски и политички односи. Во него се изразуваат слободата и неотуѓивото право на работниот човек, заедно со другите работни луѓе, слободно и рамноправно да решава за сите прашања од својот живот и општествената заедница во целина, и за тоа да презема одговорност. Таквата општествена положба му овозможува на нашиот човек сестрано да се развива како слободна, творечка личност — да ги изразува сите свои творечки способности.

Социјалистичкото самоуправање е скапоцено искуство и постигање на нашата работничка класа во остварувањето на нејзината историска улога — создавањето бескласно општество. Не е случајно што самоуправањето денес предизвикува сè поголемо интересирање и станува програмска ориентација на многу демократски и работнички движења и на други напредни сили во светот.

Југославија спаѓа меѓу земјите со најбрз стопански растеж

Иако во развојот на системот на самоуправањето, од 1950 година до денес, имаше и застои, можеме да кажеме дека во основниот курс бевме цврсти и доследни. Неговиот успешен развој е резултат пред сè од дејствувањето на Сојузот на комунистите на Југославија кој, како вистинска револуционерна авангарда на работничката класа, творечки го примени учењето на класиците на марксизмот на наши услови.

Социјалистичкото самоуправање сè поцелосно се афирмира и како економски ефикасен систем. Тоа најдобро може да се види од резултатите што ги постигнавме во нашиот повоен материјален и општествен развој.

Со просечна годишна стапка на пораст на општествениот производ од 6,2 отсто, во периодот од 1947 до 1978 година, Југославија спаѓа меѓу земји со најбрз стопански раст. Во тој период општествениот производ е зголемен за 6,4 пати, а по жител над четири пати. Тој податок има посебно значење кога се има предвид дека тргнавме од материјална основа наследена од предвоена Југославија, која беше една од најзаостанатите земји во Европа. Ќе наведам само неколку основни податоци.

Спроти војната земјоделското население изнесуваше 77 отсто од вкупното население. Вработени работници и службеници во стопанството и надвор од стопанството, вклучувајќи и околу 200.000 државни службеници, имаше само 920.000 или 6 отсто од

вкупното население. Од тоа една третина беше вработена во индустријата, и тоа најголем дел во мали претпријатија со мануфактурна техника. Кон крајот на триесетите години минималната сатница изнесуваше во просек два динара, а во исто време еден килограм леб чинеше четири динари, еден килограм месо 10 до 15 динари, еден килограм шеќер 13 динари итн.

Особено сиромашно се живееше на село. Приносите во земјоделското производство беа многу слаби. Во десетгодишниот период од 1930 до 1939 година приносот по еден хектар жито за леб изнесуваше 11 и пченка 16 метрички центи. Ситните стопанства можеа да произведуваат одвај за сопствените потреби, така што земјоделското производство беше претежно натурално и се задржуваше главно на ниво на проста репродукција.

Општествениот производ во 1939 година, сметано според цените од 1977 година, изнесуваше по жител само околу 7.000 динари годишно. Ни во областа на образованието и здравството состојбата не беше ништо подобра. Според пописот од 1931 година, 45 отсто од жителите постари од 10 години беа неписмени. Годишно на сите факултети, високи и виши школи дипломираа помалку од 2.500 студенти. На еден лекар доаѓаа 3.236 жители. Смртноста беше висока. Средното траење на животот изнесуваше за мажи 45 и за жени 46 години. Ете, значи, од каде требаше да започне развојот во социјалистичка Југославија и какви огромни напори требаше да се направат за да се дојде до ова што денес го имаме. Ако развојот во повоениот период го споредиме со развојот што во истовреме е остварен во целиот свет, тогаш се покажува дека нивото на општествениот производ по жител во Југославија во 1939 година било за 30 отсто под просекот за целиот свет, а денес е за околу 34 отсто над тој просек.

Во вкупниот повоеан раст на стопанството особено беше брз растот на индустријата, која во периодот од 1947 до 1978 година растеше по просечна годишна стапка од над 9 отсто. Тоа значи дека денес индустриското производство е 15 пати поголемо отколку во 1947 година, односно 18 пати поголемо отколку во 1939 година. Растот на земјоделското производство не можеше да биде толку брз, но и во таа област се остварени многу значајни промени. Во однос на петгодишниот просек остварен кон средината на педесетите години, земјоделското производство денес е зголемено повеќе од два пати. На општествените стопанства тоа е поголемо за над 7 пати. Приносите на основните земјоделски култури се повеќекратно зголемени и тие денес се на нивото на врвните светски постигања.

Значајни успеси се остварени и во другите области на стопанството. Посебно треба да се истакне развојот на економските односи со странство. Во 1978 година обемот на надвореш-

но-трговскиот промет изнесуваше над 285 милијарди нови динари, а само десет години порано беше пет пати помал.

Со ваквиот материјален развој се менуваше и структурата на населението. Учеството на земјоделското во вкупното население е смалено по војната од 77 отсто на околу 30 отсто. Бројот на вработени е зголемен досега на околу 5,5 милиони, така што тие претставуваат над половина од активното население. Триесет и четири отсто вработени се жени.

Напредокот што е остварен во стопанскиот развој се изразува и во чувствителното зголемување на животниот стандард. За последните 25 години личната потрошувачка се зголеми реално за повеќе од четири пати.

Значително е подигнато и образовното ниво на населението. Пред минатата година, на пример, на високите и вишите школи дипломираа над 48 илјади студенти, што е околу 20 пати повеќе отколку пред војната. Постојано се подобруваше и здравствената заштита на населението. Бројот на лекари по војната се зголеми за над четири пати. Просечната должина на животот денес изнесува за мажи 67 и за жени 72 години.

Динамичен развој е остварен во сите републики и покраини. Направени се огромни напори во надминувањето на наследените разлики во степенот на нивната развиеност. И стопанството и животниот стандард на луѓето во целата наша земја денес се на квалитативно повисоко ниво. Во сите републики и покраини од темел се изменети и материјалната основа на работата и животот, и социјалната структура на населението, и образовното ниво, и здравствените услови. И покрај тоа, пред нас и натаму стои задачата за забрзан развој на недоволно развиените републики и краишта, а посебно на Покраината Косово.

Мораме да посветиме посебна грижа на вработувањето на младите квалификувани работници

Брзите и коренити промени нужно ги следеа и одредени тешкотии и слабости. Без проблеми и тешкотии не сме ни денес. За тоа отворено и конкретно говоревме на Единаесеттиот конгрес на СКЈ и утврдивме јасни задачи. Нема потреба и при оваа прилика за тоа да говорам поисцрпно. Сакам само да истакнам дека многу би загубиле ако тие задачи не би ги извршиле доследно. По Единаесеттиот конгрес, во тој поглед веќе нешто е направено, но можеше и мораше да се направи повеќе. Проблемите на прекумерната потрошувачка, недоволната репродуктивна способност на стопанството, премногу големите инвестициони амбиции, растот на цените и надворешно-трговскиот дебаланс — сè уште стојат пред нас со сета острина. Во нивното решавање

мора ме да бидеме порешителни, зашто ако не бидеме, тие сè повеќе ќе се множат и можат да станат сериозна сопирачка на развојот. Има тука и други слабости, има многу неоправдано боледување и слично.

За да ги решаваме тие проблеми ние не мора ме да го смалуваме достигнуаото ниво на животниот стандард. Но не смееме ни да го зголемуваме над нашите можности, независно од зголемувањето на продуктивноста на трудот.

За заедничката и општата општествена потрошувачка сè уште најчесто се решава покрај работниците во здружениот труд, иако во таа област се троши околу 40 отсто од националниот доход. Морам да кажам дека на тоа подрачје самоупраувањето ни функционира најслабо. Тоа се однесува посебно на самоуправните интересни заедници, во кои оние што извојуваат средства за општествените дејности немаат решавачко влијание.

Особено загрижуваат претераните инвестиции и расчекорот меѓу она што се договара и она што се прави. Тука мора да се работи со повеќе план, со повеќе договарање и усогласување на инвестиционите одлуки во целината на здружениот труд. Треба, посебно, повеќе да се ориентира кон непосредно здружување на трудот и средствата меѓу заинтересираните организации на здружениот труд, а помалку кон скапи кредити, особено странски.

Кога станува збор за проблемите и задачите во стопанството, морам да го споменам и проблемот на вработувањето, особено на младите квалификувани работници. Веќе го наведов податокот дека во повоениот период го зголемивме бројот на вработени за над 4 милиони, што одговара на просечната годишна стапка од 5 отсто. Последните години тоа зголемување изнесува годишно над 200.000. Тоа не е мал број. Тој е доволен да се вработи не само вкупниот прилив на нова работна сила, посебно млади што го завршуваат школувањето, туку и дел од оние што се сега невработени, вклучувајќи ги и работниците што се враќаат од привремена работа во странство. На ова прашање мора ме да му посветиме посебна грижа, постојано да изнаоѓаме нови можности за вработување, вклучувајќи ги и оние што ги дава таканареченото мало стопанство.

Покрај сите успеси што ги постигнавме во развивањето на социјалистичката самоуправна демократија, ние сè уште не можеме да бидеме сосема задоволни. Мислам дека сè уште не сме ги развиле сите форми на самоуправно демократско организирање и дејствување, што се содржани во Уставот, Законот за здружениот труд и заклучоците од Десеттиот и Единаесеттиот конгрес на СКЈ. Мислам, во прв ред, на делегатскиот собраниски систем.

На минатите избори, во пролетта 1978 година, беа избрани над 545.000 членови на делегации и над 53.000 делегати во собранијата на општествено-политичките заедници. Кога кон ова ќе се додаде бројот на членови на работничките совети, потоа членови на делегациите за собранијата на самоуправните интересни заедници и членови на советите на месните заедници, тоа тогаш значи дека над 1.200.000 луѓе, преку делегатскиот систем, се непосредно ангажирани во политичкото решавање.

Меѓутоа, делегатскиот начин на решавање сè уште нема подлабок корен. Сè уште не е надмината практиката што му одговара на стариот, претставнички систем. Проширено е и сфаќањето дека е доволно да се испрати делегатот во собранието или во некој друг орган на самоуправувањето и дека нему може да му се препушти решавањето на прашања од заеднички интерес. Сè уште е силно и влијанието на бирократските и технократските сили на кои им пречи самоуправувачкото и демократското дејствување на делегациите и делегатите.

Од друга страна, и самите делегатски собранија не се доволно широко отворени спрема другите самоуправни органи и организации. Тие со начинот на својата работа би требало да станат средишен дел и стожер на целокупниот систем на социјалистичката демократија. Поврзувањето на собранијата со другите самоуправни органи и организации ќе оневозможува создавање центри на моќ надвор од делегатскиот систем. Сметам дека во развојот на самоуправната социјалистичка демократија веќе сега можеме да направиме нови чекори напред. За тоа говорев и во други прилики.

Принципот на колективна работа подразбира развивање и јакнење на одговорноста и демократските односи во Сојузот на комунистите

Сакам и овој пат да истакнам некои задачи на Сојузот на комунистите и на другите организирани социјалистички сили во сегашниот период.

Развојот во самоуправувањето подразбира јакнење на улогата на Сојузот на комунистите како водечка идејно-политичка сила на општеството. Неговата масовност — сега има 1.700.000 членови — и неговата младост, имајќи го предвид просекот на членството, бараат посебни напори врз идејно-политичкото оспособување. Без постојано политичко и теориско издигање, членовите на Сојузот на комунистите нема да се снаоѓаат во многу сложените услови на внатрешниот развој и на меѓународната ситуација.

Сега е во тек активноста врз воведувањето на принципот на колективна работа во Сојузот на комунистите, и во општество-

јата, и човечки и материјални, што многукратно ја зголемува нашата одбрамбена моќ.

Во случајот на агресија врз нашата земја на напаѓачот со оружје в рака би му се спротивставиле неколку милиони луѓе, додека целото друго способно население би било вклучено во активноста за организирање и обезбедување оружен отпор. Во општонародната одбрана и општествената самозаштита се вклучени сите работни луѓе и граѓани, организациите на здружениот труд, самоуправните интересни заедници, месните заедници, општествено-политичките заедници и општествени организации. Социјалистичка Федеративна Република Југославија, нејзиниот суверенитет, територијален интегритет и независност би ги бранело целокупното нејзино население, сите наши народи и народности. Евентуалниот агресор, без оглед кој би бил тоа, нема никакви шанси да ги постигне своите цели.

Југославија е независна и мирољубива земја. Ние не загрозуваме ничија независност и немаме никакви територијални претензии. Остануваме цврсто при своето становиште дека сите проблеми што се јавуваат во меѓународните односи треба да се решаваат по мирољубив пат. Ние сме против војна, но ако таа ни биде наметната, ќе знаеме да ја браниме и одбраниме нашата земја и нашиот општествен систем.

III

Нашата политика во меѓународните односи од почетокот носеше демократски обележја

По овој повод сакам да кажам нешто и за нашата политика во меѓународните односи. Таа уште од почетокот на создавањето на нова Југославија ги носеше демократските белези на нашата револуција, то ест ги изразувахе стремежите на народот за мир, слобода, независност и рамноправна соработка, против поробувањето и доминацијата од секој вид.

Партијата секогаш тргнуваше од тоа дека борбата за национално и социјално ослободување на нашите народи е цврсто поврзана со борбата за слобода и независност на сите народи и земји, за општествен напредок насекаде во светот. Затоа основните цели и принципи за кои нашата земја и Сојузот на комунистите се борат во меѓународните односи им одговараат не само на интересите на нашите народи и народности, туку и на најшироките сили на мирот, демократијата и општествениот напредок, на интересите на целата меѓународна заедница.

Поради тоа Југославија и Сојузот на комунистите со децении се наоѓаат во првите редови на борбата за мир, меѓународно разбирање и соработка, за демократски политички и економски

односи во светот. Нашата земја е активна и доследна во солидарноста со револуционерната и ослободителната борба, со борбата за национална и социјална еманципација на народите. Сојузот на комунистите води упорна долгогодишна борба за почитување на различните патишта како законитост на светскиот процес на социјализмот; за рамноправни односи во работничкото и во целокупното прогресивно движење, за сфаќање на мирољубивата коегзистенција како незаменлив услов не само за светскиот мир, туку и за напредокот на социјализмот во светот.

Ние веруваме дека таквата ориентација во меѓународните односи и во работничкото движење е пат кој обезбедува најповолни меѓународни услови за мирен, независен и сестран развој на нашето општество, во согласност со нашата демократска и хуманистичка визија на социјализмот.

Независната и неврзана политика на нашата земја и на Сојузот на комунистите на Југославија тргнуваше и тргнува од основната историска тенденција на нашето време — од интересот на борбата на народите и на прогресивните општествени сили за ослободување од политичка и економска зависност, за општествен напредок. Таквата политика се покажа историска правилна и се потврди во практиката.

Во светот поделен на блокови, во кој со политиката на сила и странско мешање сè уште се обидуваат да се решаваат општествените, економските и политичките спротивности, да се води таква политика не беше ни малку лесно, а не е ни денес. Ние постојано бевме изложени на различни притисоци и настојувања да се приклониме кон политиката која не им одговараше на интересите на нашата земја и на нашето движење. Ние бевме и останавме длабоко уверени дека политиката на блоковска поделеност не може да реши ниту еден од суштинските проблеми на светот, ниту може да отвори перспектива за демократизација на меѓународните односи за која се борат неврзаните земји. Затоа политиката на неврзувањето, за која бевме еден од иницијаторите, претставува наша трајна определба.

Денешниот свет го карактеризираат многу длабоки и динамични социјални вриежи. Она што им е заедничко е стремежот кон еманципација на народите и земјите, кон создавање демократски меѓународни односи, кон општествен напредок воопшто.

Иако безброј пати се покажа дека е незадржлива волјата на народите за независност, сестрана еманципација и слободен развој, сè уште ги има оние кои не гледаат или не сакаат да видат дека народите повеќе не се подготвени да се мират со странската доминација. А токму спротивставувањето на тие стремежи на народите претставува главен извор за меѓународната затегнатост и судирања. Отпорот на реакционерните и на конзервативните сили на неизбежните прогресивни промени се

изразува во различни форми, но нивната суштина е иста: зачувување или наметнување на односите на зависност.

Главните причини за негативните збиднувања во меѓународните односи лежат во она што денес го прават силите на империјализмот, колонијализмот и сите други форми на доминација и потчинување, кои атакуваат врз независноста на земјите и го доведуваат во прашање мирот во светот. Една од најголемите опасности денес се настојувањата историски нужните социјални преобразби, борбата на народите за ослободување, проблемите во меѓусебните односи на одделни земји и слично да се искористат за блоковски натпревари или поместување на границите на интересните сфери на блоковите и на големите сили воопшто. Во тоа посебна опасност претставува прибегнувањето кон воени акции, како и обидите оваа или онаа позиција да се добие со сила, со мешање или со интервенција однадвор. Ако би се легализирала таквата практика тогаш народите би биле наполно препуштени на правото на посилниот, а светот би се нашол на работ на катастрофа.

Процесот на попуштање на меѓународната затегнатост, западна во стагнација

Опасностите за светскиот мир во последно време се зголемуваат. Процесот на попуштање на меѓународната затегнатост западна во стагнација. Кризните жаришта во светот не се решаваат туку се создаваат и нови, уште поексплозивни. Продолжува трката во вооружувањето. Не се решаваат проблемите од меѓународните економски односи. Уште повеќе, влошена е меѓународната економска ситуација. И натаму се продабочува јазот меѓу земјите во развој и развиените земји. Сето тоа се заканува со нови меѓународни потреси и судрувања, со несогледливи последици. Со еден збор, целиот систем на постојни меѓународни економски и политички односи е во криза.

Поради тоа меѓународните односи мораат да се менуваат во правец кој ќе придонесе за јакнење на независноста и рамноправноста на народите. Во тоа мора да се ангажираат не само најширокиот круг земји што се борат за мир и за рамноправна меѓународна соработка, туку и сите прогресивни и демократски политички и општествени сили, партии и движења во сите земји. Над сè неопходно е да се обезбеди стриктно почитување на вистинската независност на сите народи, на нивниот суверенитет, територијален интегритет, сите оние права што произлегуваат од Повелбата на Организацијата на Обединетите нации. Треба да се направи посебен напор историскиот интерес за мир и соработка на независни и рамноправни земји да ги превладее тенденциите за доминација и поделба на светот на блокови. Тоа е единствен начин да се избегнат опасностите од меѓународни

конфликти и да се обезбедат вистинските национални интереси на сите народи.

Токму во борбата за мир и прогресивни промени на денешните меѓународни економски и политички односи, се позначајно станува дејствувањето на неврзаните земји. Денес движењето на неврзаните земји е незаменлив фактор за обезбедување на светскиот мир и за развој на меѓународната соработка. Неврзаните земји во документите од своите конференции отворија перспектива и ги трасираа патиштата за стабилен мир и за демократизација на меѓународните односи.

Поради тоа, според нашето уверување, интересите на работничката класа и на најшироките слоеви на работните луѓе не можат да се одвојуваат од целите за кои се борат неврзаните земји. Затоа денес за тие цели се определуваат се поголем број земји со различни општествени системи и различен степен на развиеност, како и прогресивните и демократски општествени и политички сили во светот.

Се разбира, политиката на неврзувањето не им одговара на блоковските интереси. Затоа движењето на неврзаните земји е изложено на сè поголеми притисоци. Но и покрај тие притисоци, и покрај сопствените проблеми со кои нужно се соочува движење со таква широчина и толку далекусежни цели, неговата историска улога добива сè поголемо значење. И одделни членки на движењето на неврзувањето, иако некои свои потесни интереси не можат да ги реализираат во негови рамки, чувствуваат потреба да му припаѓаат. Отстапувањата од општиот курс, што понекогаш ги прават одделни неврзани земји, не можат битно да ги загрозат неговата сила и вредност.

Во денешните меѓународни услови потребна е што поупорна борба базичните, општоприфатени принципи и цели на движењето на неврзувањето што поцелосно да доаѓаат до израз во надворешно — политичката практика на сите неврзани земји. Тоа во најголема мера ќе придонесе за јакнење на единството и акционата способност на движењето. А тоа единство мора да се зачува.

Неврзаните земји сега се подготвуваат за новата конференција на шефовите на држави или влади. Пред нив се многу конкретни задачи чие решавање е од големо значење за натамошниот развој на меѓународните односи во целина. За да успееме навистина во тоа, јас мислам дека мораме да направиме сè за да спречиме во движењето на неврзаните да се предизвикуваат поделби и раздори врз идеолошки и други основи што се туѓи на вистинската политика на неврзувањето. Тоа може да биде многу опасно за самото движење. Врз сите нас во движењето лежи големата одговорност пред сите народи во светот и пред историјата натаму да ја јакнеме политиката на неврзувањето и да го зачуваме единството на движењето.

Революционерната содржина на политика на неврзувањето се состои во борбата против сите видови политичка и економска доминација

Вистинската револуционерна содржина на политиката на неврзувањето се состои токму во борбата против сите видови политичка и економска доминација, против сите, не само старите туку и новите форми на зависност во односите меѓу државите и народите. Конференцијата во Коломбо истакна дека вистински е слободен само оној народ кој суверено располага со своите природни богатства и со резултатите од својата работа.

Интересите на неврзаноста не можат да се идентификуваат со ниту кои потесни, а особено не со блоковските интереси. Неврзаните земји се спротивставуваат на тоа како и на притисоците и самите да бидат, на овој или на оној начин врзани во блокови. Критериум за оценка на меѓународното дејствување на секоја земја може да биде само тоа дали и колку придонесува за јакнење на мирот, вистинската независност на народите, нивната еманципација и општествениот напредок. Други критериуми, идеолошки или какви и да е, во движењето на неврзувањето — не може да има.

Движењето на неврзувањето објективно ги јакне онаа свест и оние општествени сили во светот, кои сметаат дека решавањето на постојните спротивности е можно само во односи на рамноправност и соработка на сите народи. Врз таа основа неврзаните земји и досега остварија висок степен на единство. Затоа движењето на неврзаните земји не може да се дели на „прогресивни“ и „конзервативни“ земји ниту да се следува на чија и да е политичка „резерва“. Тоа е еден од темелните самостојни фактори на прогресивната општествена преобразба на светот во нашево време.

Движењето на неврзаните земји дејствуваше решавачки за да се надмине состојбата на студената војна и да започне процесот на попуштање на меѓународната затегнатост. Впрочем, принципите на неврзаноста се присутни и во Завршниот документ на Хелсиншката конференција, што само потврдува дека тие им одговараат на интересите на сите земји. Треба да се истакне и значајната улога што во процесот на попуштањето ја играат неврзаните и неутралните земји на Европа.

Попуштањето е единствен пат за јакнење на мирот, рамноправната соработка и безбедноста во Европа. Со тоа се разбира, се создаваат услови и за решавање на другите меѓународни проблеми преку преговарање и спогодување. Попуштањето е претпоставка и за побрз општествен прогрес на народите воопшто, зашто создава пошироки можности за демократска соработка и побрзо ослободување на потенцијалите што придонесуваат за еманципација на народите. Ние меѓутоа, заедно со

Другите неврзани земји, од почеток укажуваат дека тој процес не смее да се сведува на уредување на односите меѓу блоковите. Зашто, во тој случај ништо суштествено нема да се промени. Процесот на попуштањето, за жал, веќе подолго време е во застој. Една од главните причини е секако во тоа што детантот е ограничен на односите меѓу најмоќните сили и блоковите, што не се прошири на сите региони во светот и на сите области од меѓународните односи, што некои земји не ги прифатија суштинските цели на попуштањето на затегнатоста, па не се ни залагаа за нивно остварување. Покрај тоа, некои го сфатија како поволна прилика за проширување на својата сфера на влијание и интерес. Затоа е неопходно да се направат нови напори попуштањето на меѓународната затегнатост да се обнови и да се претвори во универзален, светски процес.

Исто така, треба веќе еднаш да започнат вистински преговори за разоружувањето. Зашто, постојните преговори, всушност, сè уште се водат само за утврдување на горните граници на вооружувањето. Со своите иницијативи и напори неврзаните земји направија во Организацијата на Обединетите нации, врз демократска основа да се отвори процесот на политичко разгледување и преговори за прашањата на разоружувањето. По тој пат треба да се продолжи и да се бори за општо и целосно разоружување.

Треба исто така неопходно да се решава и прашањето за забрзан развој на недоволно развиените земји, пред сè, преку рамноправна економска и друга соработка. Ним не им е потребна таканаречена помош преку која „великодушно“ им се доделува само безначаен дел од она што со посредство на сегашниот систем на меѓународни односи им се одзема. Затоа тој дотраен систем треба веќе еднаш да се менува, зашто новиот меѓународен економски поредок — вклучувајќи ја и темелната реформа на меѓународните кредитно-монетарни институции — е во интерес на сите земји — на развиените, и на земјите во развој.

**Нашата земја и Сојузот на комунистите
секогаш решително се залагаа за тоа
спорните прашања меѓу државите
да се решаваат по мирољубив пат**

Неопходно е да се раскине со таквиот пристап во решавањето на кризните жаришта во светот, кој тргнува пред сè, од интересите на оваа или онаа сила, оваа или онаа група држави, како што тоа денес се прави на Блискиот Исток или на Југот од Африка. Кон решавањето на таквите жаришта мора да се пријде од становиште на интересите на непосредно заин-

тересираните држави и народи како и на ослободителните движења, од становиште на интересите на целата меѓународна заедница. Само тој пат може да обезбеди трајно решение на постојните проблеми.

Нашата земја и Сојузот на комунистите секогаш решително се залагаа за тоа спорните прашања меѓу државите да се решаваат по мирољубив пат. Меѓутоа, оружените судири, војните и интервенциите, со кои грубо се крши суверенитетот на народите и се загрозува мирот и меѓународната безбедност и натаму опасно ги оптоваруваат односите во светот.

— Би сакал овде да наведам една работа. Надвор се шират невистини, особено на Исток, дека Југославија е во некаков сојуз со Кина, односно дека ѝ дава вооружување, итн. Други, пак, на пример во весниците на Запад, говорат дека Југославија со многумина, како на Запад така и на Исток, дошла во судир, и дека поради тоа е многу ослабена. Во некои земји се пишува и се зборува дека ние молчимо за воените интервенции во Кампучија, Виетнам и Уганда. Ништо од тоа не е вистина. Јас, уште пред да дојде до нив, им упатив порака и на Кампучија и на Виетнам, а потоа и на претседателот Хуа Куо Фенг. Исто така, им испратив пораки и на претседателите Њерере и Амин. И секогаш барав веднаш да се сопре огинот, да се погледат трупите од туѓите територии, мирно, покрај маса да се договараат, а не да војуваат.

Ете, гледате, некои надвор на секој начин би сакале да нè компромитираат. Затоа мораме да бидеме будни и секогаш да внимаваме навреме да ги оневозможиме таквите шпекулации и клеветења на Југославија.

Најновите збиднувања во Југоисточна Азија длабоко ја загрижија нашата земја. Во согласност со трајните принципиелни определувања на нашата надворешна политика ние зазедовме јасен и доследен став. Баравме престанување на оружените судири без одлагање, повлекување на воените единици од туѓите територии и решавање на сите спорови по мирен пат, со стриктно почитување на принципите на суверенитет, рамноправност, територијален интегритет и правото на секој народ сам да решава за својата надворешна и внатрешна политика.

Ние секогаш тргнуваме од цврстото уверување дека во светот не постои ништо од името на што кој и да е би можел на еден народ да му ги одземе слободата и независноста. Нарушувањето на суверенитетот на народот — макар кој и да го прави тоа и од име на кои и да е цели — претставува повреда на основните норми на меѓународниот живот и директно ги доведува во прашање мирот и безбедноста во светот. Не може да има ниту траен мир, ниту вистински општествен прогрес, без доследно почитување на сите принципи на Повелбата на ООН за односите меѓу државите.

Се разбира, тие принципи мораат да важат и во односите меѓу социјалистичките земји. Наметнувањето туѓа волја на народите, особено со силата на оружјето, му нанесува ненадоместлива штета на делото на социјализмот. Војната што не е од одбранбен карактер и воените интервенции не смеат да бидат средство со кое се служат социјалистичките земји. Ние никогаш не се миревме со идеите за ширење на социјализмот преку војна или со теории за освојување на власта со помош на светска војна и слично. Таквите идеи и таквата практика му се туѓи на социјализмот. Затоа ние на сето тоа и во иднина решително ќе му се спротивставуваме.

Во екот на битката против коминформовскиот притисок, нашата Партија отвори многу прашања од судбинско значење за социјализмот. Меѓу нив се и принципиелните прашања за односите меѓу социјалистичките земји. Демократските принципи на односите и соработката меѓу СФРЈ и СССР, како и меѓу СКЈ и КПСС, јасно се формулирани уште во Белградската декларација од 1955 година и Московската изјава од 1956 година. Во тие документи се истакнува дека меѓусебните односи мораат да се градат врз доследно почитување на принципите на суверенитет, независност, територијален интегритет, рамноправност и немешање, на принципот на заемно почитување на различностите на патиштата во социјализам. Врз тие принципиелни основи ние и натаму ќе развиваме сестрана соработка меѓу нашите две земји и партии.

Во односите во комунистичкото и работничкото движење има тенденции да се доведат во прашање и оние демократски придобивки што комунистичките партии на Европа ги изразија во документот на Берлинската конференција. Со тоа не можеме да се мириме. Ние мислиме дека треба да се оди понатаму, да се развива и збогатува она што беше постигнато и усогласено, а не да дозволиме да се враќаме назад.

Комунистичките и работничките партии својата историска улога не можат да ја остварат ако не се раководат со одговорноста пред сопствената работничка класа и народот. Никој од надвор не може една комунистичка партија да ја направи водечка национална сила; единствено таа самата може да стане тоа, со сопствено дејствување во својата земја. Затоа толку и се залагаме односите меѓу комунистичките партии да се засновуваат врз принципите на рамноправност, самостојност, немешање, заемно почитување и соработка без оглед на разликите. Почитувањето на тие принципи е неопходен предуслов за напредок на социјализмот во светот.

Ние сметаме дека е мошне позитивен фактот што последниве години во значителен број комунистички партии јакнат сознанијата за потребата од сумирање на сопственото искуство, за негово критичко преиспитување и творечко барање на ната-

мошни патиша на борбата за социјализам. Овие појави нè охрабруваат и во сопствените напори за изградба на социјализмот во нашата земја и за остварување на сестрана рамноправна соработка меѓу комунистичките, работничките и сите прогресивни партии и движења во светот.

Југославија се стреми кон сестрано развивање на односите со сите земји во светот, врз иста принципиелна основа. На тие односи ние им приоѓаме доследно раководејќи се од принципите на неврзаноста, од начелата на Повелбата на Организацијата на Обединетите нации и од обврските што произлегуваат од Завршниот акт на Хелсиншката конференција.

Благодарејќи токму на таквата политика нашата земја оствари крупни резултати и во соработката со соседните земји. Со повеќето соседни земји ние имаме сестрано развиени, обо-страно корисни односи. Гледано во целина, сметам дека перспективата за нивно натамошно унапредување е мошне добра. Во соработка со одделни од тие земји постигнавме такви резултати што тие можат да служат како пример.

За жал, тоа не е случај во односите со сите наши соседи. Некои моменти во политиката на Бугарија во последно време предизвикуваат сериозна загриженост за иднината на југословенско-бугарските односи. Постапките на бугарската страна се во директна спротивност со нивните изјави за готовноста за соработка со нашата земја. Тие постапки поправо се насочени кон продабочување на разликите во гледиштата, кон отежнување на решенијата за постојните проблеми и кон заострување на односите со нашата земја. Поинаку ни не може да се сфати смислата на негирањето на општествено-историското постоење на македонската нација. Од негирањето на македонската народност во Бугарија, дојдоа до негирање на легалноста на една од нашите суверени републики. Се прашуваме што значи доведувањето во прашање на придобивките на нашата револуција и на конститутивните основи на југословенската федерација. Какви се целите на таквата политика, каде води таа и во чиј интерес е таа? Нема сомневање дека таквата политика штетно влијае врз односите на Балканот, во Европа па и пошироко во светот. Историјата во тој поглед е доволно поучна.

Националните малцинства мораат да бидат врска на пријателство и разбирање меѓу соседните земји

И во оваа прилика сакам да подвлечам дека ние никогаш и ниту спрема еден сосед немавме и немаме територијални претензии. Сакам исто така повторно да потсетам дека на Конференцијата за европска безбедност и соработка во Хелсинки изјавив дека Југославија го почитува принципот на неповреди-

вост на границите и дека тој принцип го смета подеднакво обврзувачки и за себе, и за своите соседи, и за сите други земји.

Досегашното искуство покажа дека нема проблеми кои со обострана добра волја не можат да се решат. Затоа ние не отстапуваме од уверувањето дека, врз принципиелна и конструктивна основа можат да се најдат решенија за проблемите на југословенско-бугарските односи. Како и досега, ние тргнуваме од тоа дека развивањето на соработката во сите области е пат кој води кон решавање на проблемите, кон јакнење на довербата и добрососедството меѓу нашите земји.

Ние секогаш тргнуваме од тоа дека националните малцинства мораат да бидат врска за пријателство и разбирање меѓу соседните земји и дека нивниот непречен развој придонесува за јакнењето на меѓусебната соработка во целина. Ние за тоа секогаш се залагаме. Познато е дека сите народности во нашата земја ги имаат сите права. Принципот на целосна национална рамноправност претставува една од нашите основни придобивки, темелна вредност на нашата револуција. Со тоа се раководиме и ќе се раководиме и во иднина во својата политика, како на внатрешен, така и на меѓународен план.

Тргнувајќи од сето тоа, ние сметаме дека само во услови на унапредување на добрососедската соработка можат успешно да се решаваат и проблемите од положбата и правата на народностите. И тоа дотолку поуспешно доколку односите меѓу соседите се подобри и соработката поразвиена.

Нашите односи и соработка со соседна Социјалистичка Албанија доста добро се развиваат. Ние сметаме дека постојат можности за натамошно унапредување на рамноправната соработка, која несомнено, е во обостран интерес. Ние често укажуваме на заедничкиот интерес на народите од нашите две земји да ја чуваат и јакнат својата независност, самостојност и право на сопствен пат на развој и живот. Тргнувајќи од тоа, народите на нашите земји се заинтересирани и за зацврстување на мирот и безбедноста на Балканот и во Средоземјето.

Нашата земја е мошне заинтересирана за развој на сестрана демократска соработка и јакнење на безбедноста во Европа. Ние имаме развиени, заемно корисни односи со сите европски земји и настојуваме да бидат уште посестрани.

Имајќи ги предвид добрите искуства во соработката на прашањата од европската безбедност и мир, ние посебно сакаме да ја продолжиме таквата соработка со неутралните земји на Европа.

Нашата земја и Сојузот на комунистите на Југославија денес имаат развиени и мошне добри односи со речиси сите земји и сите прогресивни и демократски партии и движења во светот. Од своја страна ќе настојуваме таквите односи и натаму да ги унапредуваме.

Нашиот пат во својата суштина беше и остана вистински и светол

Според она што нашето движење и нашата револуција го минаа, го остварија и што се денес, тие зазедоа достоинство место во историјата на ослободителните борби и социјалистички револуции.

И во она тешко време, пред речиси 40 години, кога нашата земја беше окупирана и распарчена, а цела Европа поробена, кога светот се најде во кошмарот на фашистичките воени освојувања, ние, комунистите на Југославија, заедно со сите напредни и патриотски сили на нашата земја, тргнавме во решителна борба која бараше крајно самооткажување и огромни жртви, но која на нашите народи им обезбеди достоинство и почитување во меѓународната заедница.

Се потпревме на сопствените сили, не прифаќајќи ничија сугестија дека треба да се молчи и чека. Својата стратегија не ја развиваме во кабинети, туку во акции и офанзиви. Стапка по стапка ослободувавме и конечно ја ослободивме својата земја. Со сопствени сили, не потценувајќи ја помошта од други, за која се знае колкава беше, извојувавме слобода и независност и ги поставивме цврстите темели на новото општествено уредување.

Јасно е дека на таквите народи и луѓе ни по војната не можеше да им се наметне ничиј диктат, ниту тоа некогаш некој ќе успее.

Оние кои сè уште имаат илузии дека со пропагандни кампањи, разни притисоци и застрашувања, може да се промени позицијата на Југославија треба да знаат дека оваа земја и народ ништо не може да ги поколеба. Социјалистичка, самоуправна и неврзана Југославија, иако мала земја, во политички, воен и економски поглед, е способна и готова да му се спротивстави на секој евентуален напад врз придобивките што сме ги оствариле.

Сите генерации, особено оние што доаѓаат, мораат секогаш да ги имаат на ум големите поуки од нашата долгогодишна револуционерна борба. Една од основните е во тоа дека револуцијата може да биде победоносна само ако има длабоки корени и цврсти потпори во народните маси, ако револуционерната авангарда нераскинливо е поврзана со работничката класа и сите работни луѓе, ако таа верно ги изразува нивните непосредни и долгорочни интереси.

Водечката идејно-политичка сила, со самото тоа, мора да сноси одговорност пред својата работничка класа и народ. И не постојат никакви „повисоки цели“ што таа одговорност би можеле да ја поместат во втор план. Впрочем, познато е како тоа се одразуваше и на нашата Партија, додека се потпираше

врз директиви однадвор и додека не се сврте со лицето кон интересите на сопствената класа и народ. Само Партија која ги застапува вистинските стремежи на својот народ, е во состојба и вистински да ја изразува солидарноста со сите прогресивни движења и сили.

На долгиот пат што го изминавме имаше тешкотии и застои; препреки што ни ги создаваа други и грешки што сами ги правевме. Но, тој пат во својата суштина беше и остана прав и светол. Така и можевме да оствариме коренита преобразба на нашата земја, и што е уште поважно — на нашите луѓе. Тгнавме по патот на самоуправувањето и непосредната социјалистичка демократија која, во центарот на општествените односи го става работниот човек, како производител и како граѓанин, неговата улога и положба во општеството.

Нашата револуција мора да остане онаква каква што секогаш беше; непоколеблива во основните определби, хумана во настојувањата постојано да ги проширува просториите на човечката слобода и непомирлива спрема оние кои би сакале да ги загрозат нејзините придобивки и да ги свртат нејзините текови.

Должност на сите нас е и во оваа прилика да им изразиме признание на оние генерации во минатото кои не се штедеа себе си, служејќи им верно на целите на револуцијата; да се потсетиме, со најдлабока благодарност, на сите револуционери и борци кои дале сè, па и своите животи, за ова што денес го имаме.

Нашата Партија — со гордост тоа можеме да го истакнеме — чесно го исполни својот историски долг пред работничката класа, работните луѓе, народите и народностите на нашата земја, пред социјалистичките, ослободителните, прогресивните и демократските сили во светот. Така ќе биде и во иднина!